

Analyse

4. april 2025

Lærernes faglige udgangspunkt fortsætter med at falde

Af Rasmus Salmon, Andreas Lund Jørgensen og Hans Holten Andersen

En velfungerende grundskole er selve fundamentet under den danske uddannelsespolitik, hvor stadig flere unge forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse. Desværre har flere tidligere undersøgelser vist tegn på, at de studerende på læreruddannelsen i stigende grad kommer med dårlige faglige forudsætninger i form af lave gymnasiekarakterer.

I denne analyse undersøger vi, om en reform af læreruddannelsen er lykkedes med at vende udviklingen, og hvad løbende udskiftning vil betyde for lærerbestandens faglige udgangspunkt frem mod 2050

Det viser analysen:

- Andelen af lærere med gymnasiekarakterer i top 20 pct. af deres årgang er faldet markant, mens flere lærere nu rekrutteres blandt de 20 pct. med lavest karakterer.
- I takt med at de ældre lærere går på pension, vil de yngre lærere med lave karakterer udgøre en stigende andel af lærerbestanden.
- Denne løbende sortering bevirker, at selv hvis karakterniveauet blandt nyuddannede lærere stopper med at falde, vil der ske en forringelse af det faglige udgangspunkt frem mod 2050.
- Der er behov for politiske initiativer til at vende udviklingen. En løsning kunne være at se til Finland, hvor det som oftest kræver en kandidatgrad at undervise i grundskolen.

Kontakt

Økonom
Rasmus Salmon
Tlf. 3141 2345
E-mail ras@kraka.dk

Seniorøkonom
Andreas Lund Jørgensen
Tlf. 5041 1237
E-mail alj@kraka.dk

1. Trods reform vil lærernes faglige udgangspunkt fortsætte med at falde

Dygtige skolelærere er en forudsætning for Danmarks succes

Set over et langt historisk træk har uddannelsespolitikken i Danmark været en succes. Stadig flere unge mennesker gennemfører en ungdomsuddannelse, og efterfølgende en videregående uddannelse. Det har bidraget til at stille kvalificeret arbejdskraft til rådighed for danske virksomheder, og i sidste ende styrket produktiviteten. Hvis den udvikling skal fortsætte, er det helt afgørende at have en velfungerende grundskole, der sikrer, at eleverne kommer ud med de færdigheder, der er nødvendige for at kunne videreudanne sig. En forudsætning herfor er at have dygtige og veluddannede lærere.

Niveauet har været faldende hos nyuddannede lærere

Desværre er det faglige udgangspunkt, målt ved gymnasiekarakterer blandt lærerne i grundskolen, faldet over de seneste 20 år, hvilket flere tidligere Kraka-Deloitte-analyser også har dokumenteret. Kraka-Deloitte (2019) viste således, at andelen af nytilkomne lærere i top-5.000 og top-10.000 på deres gymnasieårgang er faldende¹. Samtidig dokumenterede Kraka-Deloitte (2023), at flere nye lærere nu rekrutteres fra den nederste del af karakterfordelingen². Lærerfaget er således i gang med at blive fagligt udhulet – en udvikling, der måske vil forværres yderligere, hvis der ikke gribes ind.

Vi undersøger, hvad det får af fremtidige konsekvenser ...

I denne analyse undersøger vi, hvordan det ændrede faglige udgangspunkt hos nyuddannede lærere har påvirket sammensætningen af den samlede bestand af lærere, og hvad det vil betyde fremadrettet, i takt med at nogle af de ældre lærere med et stærkere fagligt udgangspunkt begynder at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

... ved at se på udviklingen i læreres gymnasiekarakterer

Det faglige udgangspunkt måles ved at sammenligne lærernes gymnasiekarakterer med resten af deres gymnasieårgangs. Vi inddeler hver årgang i fem lige store grupper (kvintiler), og ser, hvilket kvintil den enkelte lærer tilhører. Denne metode sikrer, at opgørelsen er sammenlignelig på tværs af år, selvom der har været en generel tendens til stigende karakterer i hele perioden, og selvom karakterskalaen blev ændret i 2007.

Karakterer er et uperfekt mål – men det bedste vi har

Gymnasiekarakterer er i sigens natur et langt fra perfekt mål for, hvor god en lærer kan blive. Sociale egenskaber som fx evnen til at styre et klasselokale, håndtere pressede situationer og sætte sig i elevens sted, er eksempler på andre kvaliteter, der er mindst lige så vigtige som lærerens bogligt faglige niveau. Omvendt er det svært at forestille sig, at der ikke skulle være en sammenhæng mellem lærernes faglige udgangspunkt og kvaliteten af den undervisning, som de udfører. Samtidig viser en undersøgelse, at det kan have en negativ effekt på studiemiljøet, hvis for mange lærerstuderende kommer ind med dårlige karakterer, hvilket også vil påvirke kvaliteten blandt færdiguddannede lærere.³ Derfor bruger vi i denne analyse lærernes gymnasiekarakterer som et relevant mål for deres faglige udgangspunkt, selvom der naturligvis vil være talrige eksempler på dygtige lærere, med lave gymnasiekarakterer og vice versa.

Vi ser på lærere, der er op til 64 år gamle

Det er kun muligt at afdække det faglige udgangspunkt for lærere, der i dag er op til cirka 64 år. Dermed mangler vi data for de ældste lærere i de tidligste år af analysen. Dette kan føre til en skævhed i det beregnede samlede faglige niveau i de tidlige år, da de ældste lærere ikke er medtaget. Udfordringen mindskes over tid og påvirker ikke resultatet for 2022 i nævneværdig grad.

Fleer lærere kommer i dag fra bunden af karakterfordelingen

Det faglige udgangspunkt for lærerne i grundskolen er faldet

Det faglige udgangspunkt hos erhvervsaktive grundskolelærere er faldet siden 1994. Således er andelen af lærere med gymnasiekarakterer blandt de 20 pct. laveste af deres gymnasieårgang steget fra 17 til 20 pct., jf. figur 1.a. Samtidig er andelen af lærere, der lå i top 20 pct. af deres årgang faldet fra godt 14 pct. til knap 10 pct. Det betyder, at der nu er dobbelt så mange lærere med karakterer i de nederste 20 pct. som i top 20 pct. Den samme tendens ses ved at flere kommer fra gruppen med de næstlaveste karakterer (20-40 pct.), mens færre kommer fra gruppen med de næsthøjeste karakterer (60-80 pct.), jf. Bilag 1. Her fremgår det også, at den gennemsnitlige lærers placering i karakterfordelingen er faldet fra 49. til 44. percentil siden 1994.

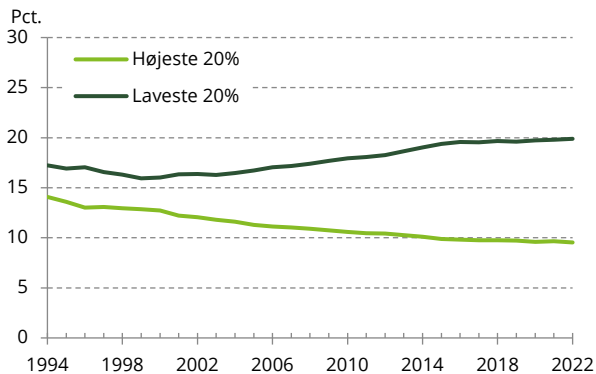
¹ Se Kraka-Deloitte (2019) afsnit 5.1: *Færre blandt de dygtigste unge bliver lærere*

² Se Kraka-Deloitte (2023) afsnit 4.4: *Lærernes kvalifikationer halter fortsat bagefter trods reform*

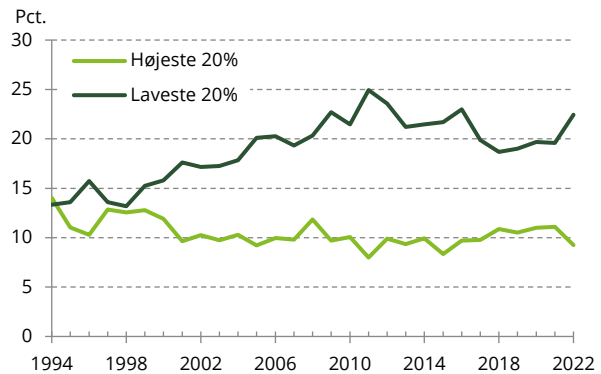
³ <https://eva.dk/videregaende-uddannelse/studievalg/valg-og-fravalg-af-professionsbacheloruddannelser/fagligt-staerke-studerende-har-overvejet-men-fravalgt-laereruddannelsen>

Figur 1 Andel beskæftigede grundskolelærere i toppen og bunden af karakterfordelingen, 1994-2022

Figur 1.a Alle

Figur 1.b Nyuddannede

Anm.: Kvintilerne sammenligner lærernes gymnasiekarakterer med resten af deres gymnasieårgang.
 Kilde: Danmarks statistik, egne beregninger.

Færre nyuddannede lærere har høje karakterer ...

Ser man på det faglige udgangspunkt for nyuddannede lærere, har også det været faldende, jf. figur 1.b. Andelen af nyuddannede fra top 20 pct. faldt fra 15 pct. til ca. 10 pct. i løbet 90'erne, hvorefter niveauet har været nogenlunde konstant frem til i dag. For de tre midterste grupper (20-80 pct.), har der ikke været en nævneværdig udvikling i perioden, jf. Bilag 1.

... og flere har lave karakterer

Andelen fra de nederste 20 pct. steg markant fra ca. 13 pct. i 1994 til 25 pct. i 2011, jf. figur 1.b. Herefter har der været et lille fald i rekrutteringen fra de nederste 20 pct., hvilket formentlig skyldes, at en politisk reform af læreruddannelsen indførte et karakterkrav på 7 gældende fra 2013 i et forsøg på at modvirke den negative tendens.⁴ Selvom reformen ser ud til at have bremset den negative udvikling, kan den også have haft en utilsigtet konsekvens for optaget på læreruddannelsen.⁵ Således faldt optaget med 22 pct. mellem 2012 og 2014, hvilket kan have forværret skolernes rekrutteringssituation.⁶ Samtidig optages ca. halvdelen af ansøgerne via kvote 2, hvilket tillader personer at komme ind, selvom de ikke kan møde karakterkravet på 7.⁷

Der er forskel på yngre og ældre læreres karakterer

En naturlig konsekvens af, at nyuddannede over tid har bevæget sig nedad i karakterfordelingen, er, at der gradvist opstår en forskel i faglige forudsætninger mellem yngre og ældre lærere. Således ligger flere lærere over 50 år i top 20 pct. af deres årgang, mens en større andel af de yngre lærere kommer fra de fagligt svageste to grupper, jf. figur 2. Hvis denne dynamik fortsætter, vil det faglige udgangspunkt udhules yderligere i takt med at de fagligt stærke lærere går på pension og bliver erstattet af fagligt svagere nyuddannede.

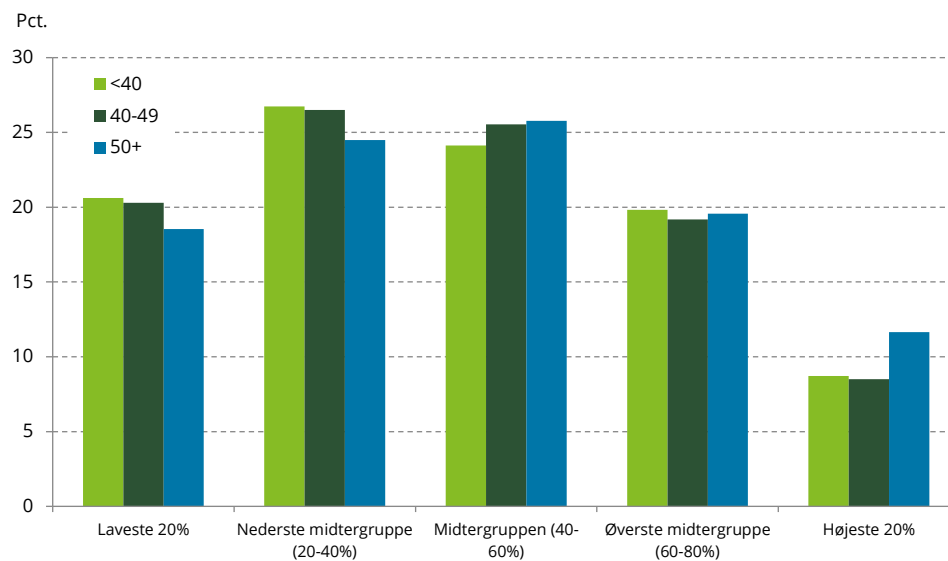
⁴ <https://www.laereruddannelse.nu/nye-krav-og-storre-frihed-pa-laereruddannelsen/>

⁵ Der kan også være andre faktorer, som fx en opfattelse af at lærerne blev behandlet dårligt under lærerlockouten i 2013.

⁶ <https://www.ft.dk/samling/20151/almedel/buu/bilag/133/1610245.pdf>

⁷ <https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/fakta-om-laereruddannelsen/>

Figur 2 Det faglige udgangspunkt for lærere beskæftiget i grundskolen fordelt på alder, 2022

Anm.: Det faglige udgangspunkt defineres ud fra, hvor i fordelingen en lærers gymnasiekarakter ligger sammenlignet med årgangen.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger.

Det faglige udgangspunkt i fremtidens grundskole

Vi beregner lærernes karakterudtynding frem mod 2050

For at analysere ovenstående udtyndingseffekt nærmere, har vi udviklet en model, der fremskriver det faglige udgangspunkt for grundskolelærere. Modellen fremskriver bestanden af erhvervsaktive lærere år for år ved at estimere hvert år, hvor mange ældre lærere der trækker sig tilbage, og hvor mange yngre lærere der træder ind på arbejdsmarkedet, samt hvad denne udskiftning vil have af betydning for det gennemsnitlige karakterniveau hos lærere. Metoden er beskrevet mere detaljeret i boks 1.

Vi antager uændret fagligt niveau hos nyuddannede lærere

Modellen bygger på en antagelse om, at de nyuddannedes faglige udgangspunkt og beskæftigelsesmønstret ikke ændrer sig efter 2022. Dermed skal modellen ses som en videreførelse af de nuværende tendenser. Den viser således udviklingen, hvis politik på området og adfærd forbliver uændret. Hvis det faglige udgangspunkt blandt nyuddannede lærere også falder fremadrettet, vil konsekvenserne altså blive større, end det vi beskriver her. Omvendt vil konsekvenserne blive mindre, hvis det faglige udgangspunkt begynder at stige.

Boks 1 Sådan opgøres det faglige udgangspunkt

Det faglige udgangspunkt opgøres ud fra, hvilket kvintil (femtedel) hver lærers gymnasiekaraktersnit placerer lærerne i på vedkommendes egen gymnasieårgang. Vi beregner andelen af den samlede lærerbestand, der var placeret i hvert af de fem kvintiler. Kun uddannede lærere indgår i denne analyse. Beskæftigelse i grundskolen defineres ud fra, om den enkelte lærer arbejder i lærerbranchen. Vi ser på samlet beskæftigelse i grundskolen – dvs. både lærere på offentlige folkeskoler og privatskoler

Fremskrivningen laves ved en stock-flow-analyse for uddannede lærere. Her er udgangspunktet bestanden af uddannede lærere i 2022 fordelt ud på en matrice med alder og hvilket kvintil de tilhørte ved deres studentereksamen. I det efterfølgende år gøres de et år ældre, og vi beregner, hvor mange der må forventes at trække sig tilbage, baseret på aldersbetingede tilbagetræknings sandsynligheder. Samtidig tilføjes nyuddannede lærere til bestanden. Den proces fortsætter frem til 2050.

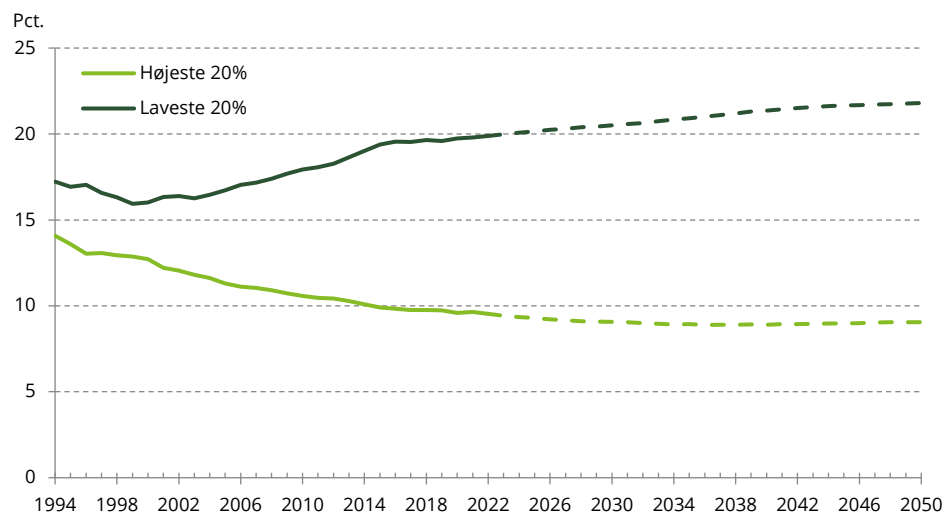
Hvad angår tilkomsten af nye lærere, har vi lagt til grund, at andelen af en årgang, der vælger læreruddannelsen, ikke ændrer sig efter 2022. Denne andel bliver dernæst ganget på antal personer i befolkningsfremskrivningen for at få en fremskrivning af tilkomsten af nyuddannede. Vi antager også, at de nyuddannede læreres aldersfordeling og placering i karakterfordelingen svarer til fordelingen af nyuddannede lærere fra 2022.

Beskæftigelsen i grundskolen for de uddannede lærere beregnes ud fra, hvor mange, der arbejder i branchen. Beregningen bygger på beskæftigelsesfrekvensen i 2021 og 2022 og anvendes som et robust mål for beskæftigelsen. Denne beskæftigelsesfrekvens holdes konstant, ud over at beskæftigelsen følger den stigende pensionsalder, så beskæftigelsen fem år før pensionsalderen holdes konstant.

Forringelse frem mod 2050 fordi flere kommer fra bunden.

Fremskrivningen til 2050 viser en fortsat forringelse af lærernes faglige udgangspunkt, jf. figur 3. Det skyldes primært, at en stigende andel af lærerne i fremtiden kommer fra de laveste 20 pct. Samtidig vil andelen af lærere med karakterer blandt de 20 pct. højeste fortsætte med at falde, hvilket vil forværre den tilbagegang, der har stået på siden 90'erne. Den samlede udvikling drives primært af forskydninger i den øverste og de nederste grupper, mens der stort set ikke vil være nogen ændring i de midterste grupper, jf. Bilag 1.

Figur 3 Fremskrivning af det faglige udgangspunkt for lærere beskæftiget i grundskolen frem til 2050

Anm.: Det faglige udgangspunkt defineres ud fra, hvor i fordelingen en lærers gymnasiekarakter ligger sammenlignet med årgangen. De stiplede linjer er fremskrivninger for andelen af hver gruppe.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger.

Ingen tegn på forbedring, til trods for reformer

Samlet set er der ikke noget, der tyder på, at den faglige deroute i grundskolen vil stoppe, til trods for politiske reformer. Tværtimod peger denne analyse på, at stadig flere lærere fremover vil komme fra den nederste del af karakterfordelingen. Når de fagligt stærkeste lærere går på pension, vil de blive erstattet af lærere med et lavere fagligt udgangspunkt, hvilket kan forringe undervisningskvaliteten og elevernes læringsudbytte. Hvis ikke politikerne griber ind, vil kvaliteten i grundskolen fortsat svækkes, hvilket på sigt vil få konsekvenser for de unges mulighed for at videreudanne sig og i sidste ende påvirke hele arbejdsmarkedets kompetenceniveau.

Et skridt på vejen: Uddannelse med mere prestige ...

Det vil kræve en målrettet indsats at vende udviklingen. En mulighed kunne være at kigge til Finland, hvor lærerfaget nyder høj status, og hvor læreruddannelsen er så populær, at det typisk kræver gode gymnasiekarakterer at komme ind på uddannelsen.⁸ For at undervise i finske

⁸ <https://www.mbae.org/entering-teaching-profession-in-finland-a-rigorous-process/>

grundskoler kræves i de fleste tilfælde en kandidatgrad enten i pædagogik eller i et linjefag suppleret med en pædagogisk overbygning.⁹ En lignende model kunne overvejes i Danmark i hvert fald som supplement til den nuværende professionsbachelor. En længere og mere specialiseret læreruddannelse vil forhåbentlig kunne tiltrække dygtigere ansøgere og sikre en stærkere faglig ballast hos fremtidens lærere.

... og en mindre rigid lønstruktur

Et andet vigtigt greb er at styrke lønforholdene for dygtige lærere i grundskolen, for derigennem at styrke incitamentet til i første omgang at vælge og sidenhen at blive i lærerfaget. Den nuværende lønstruktur gør det i praksis nærmest umuligt at belønne de dygtigste lærere. Her kunne et skridt på vejen være en model, hvor skolelederne har bedre mulighed for at honorere en god indsats.

Dygtige skoleledere skal sikre et godt arbejdsmiljø

Endelig bør man også se på hvordan man tiltrækker de dygtigste skoleledere, fx via højere lønninger eller større lønspredning. Rockwool Fonden (2025) dokumenterer en sammenhæng mellem skolelederes IQ, karakterer mv. og deres kvaliteter som ledere. De viser også at dygtige skoleledere har betydning for skolelærernes fravær og i sidste ende elevernes karakterer. Hvis man kan tiltrække de rette skoleledere og styrke deres beføjelser til at sikre lærernes arbejdsmiljø fx gennem klarere regler for sanktionering af utilpassede elever, kan det også få en positiv indvirkning på rekrutteringsgrundlaget til læreruddannelsen.

⁹ <https://www.sool.fi/in-english/the-finnish-school-system/>

2. Litteratur

Kraka-Deloitte (2019) – SGN4: Mission possible? Velfærdsstaten mod 2040

Kraka-Deloitte (2023) – SGN12: De smukke unge mennesker – fra skole, skærm og stress til fremtidens håb

Lønstrukturkomiteen (2022): *Baggrundsrapport vedr. sammenligning af timeløn for offentlige og private grupper*. <https://www.loenstrukturkomiteen.dk/media/kuybvjox/baggrundsrapport-vedr-sammenligning-af-timeloen-for-offentlige-og-private-grupper.pdf>

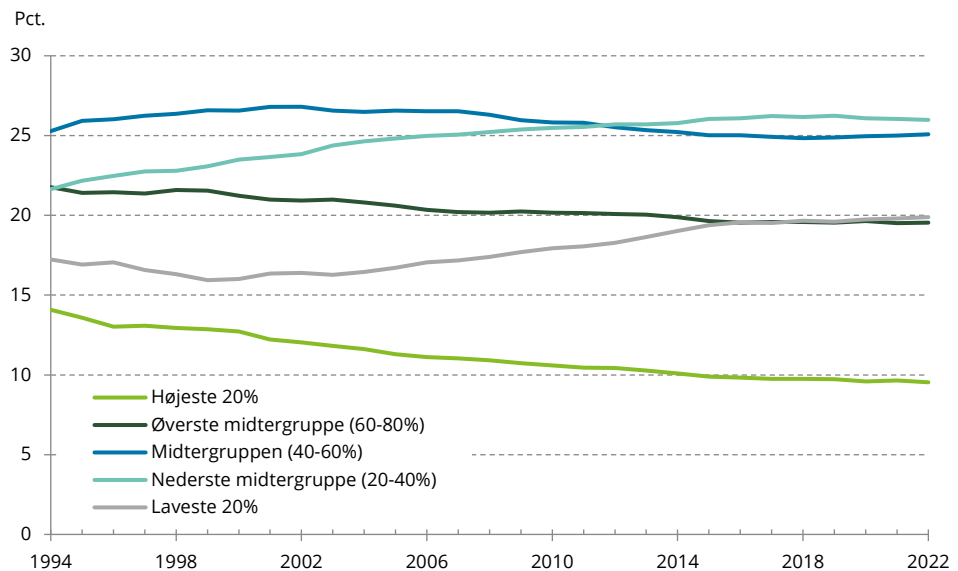
Rockwool Fonden (2025): *Læreres sygefravær afhænger i høj grad af skolelederens talent for ledelse*. <https://rockwoolfonden.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2025/03/RFF-Vi-densoverblik-Laereres-sygefravaer-afhaenger-i-hoj-grad-af-skolelederens-talent-for-ledelse-Febru-2025-1.pdf?download=true>

3. Bilag 1 – yderligere figurer

Udviklingen i alle kvintiler fremgår af figur 4. Her ses den samme tendens til at færre kommer fra øverste midtergruppe (60-80 pct.) mens flere kommer fra nederste midtergruppe (20-40 pct.).

Af figur 5 fremgår kvintil-fordelingen for nyuddannede lærere årgang for årgang.

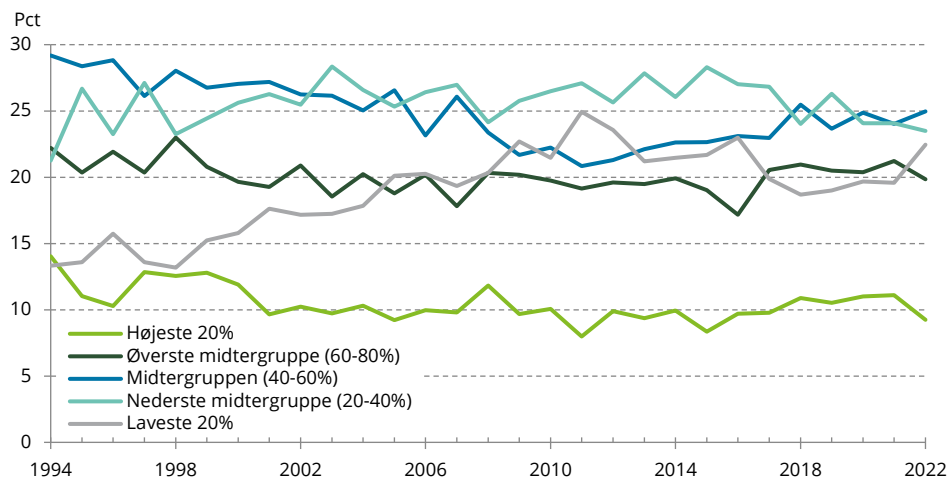
Figur 4 Karakterfordeling blandt eksisterende grundskolelærere

Anm.: [Tekst]

Kilde: [Tekst]

Figur 5 Karakterfordeling for nyuddannede lærere 1994-2022

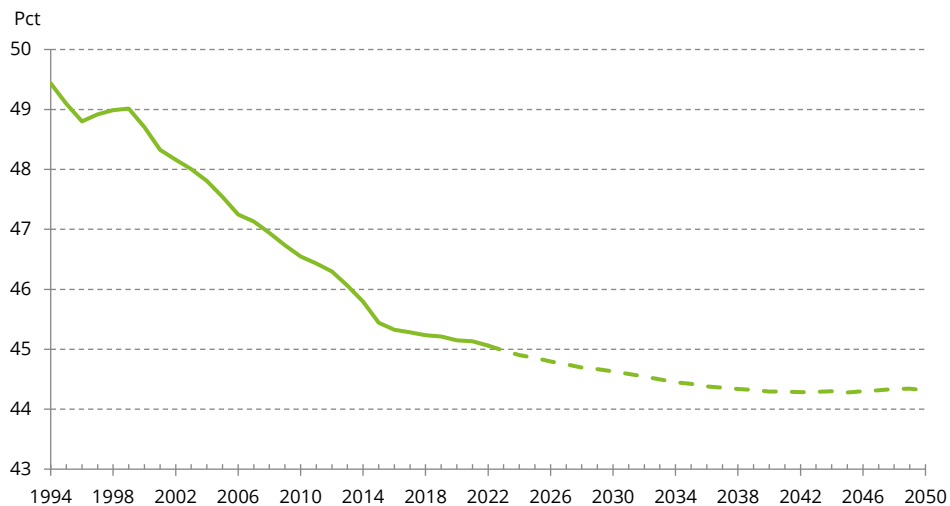

Anm.: Det faglige niveau defineres ud fra, hvor i fordelingen en lærers gymnasiekarakter ligger sammenlignet med årgangen.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger

Fremskrivning af det faglige udgangspunkt:

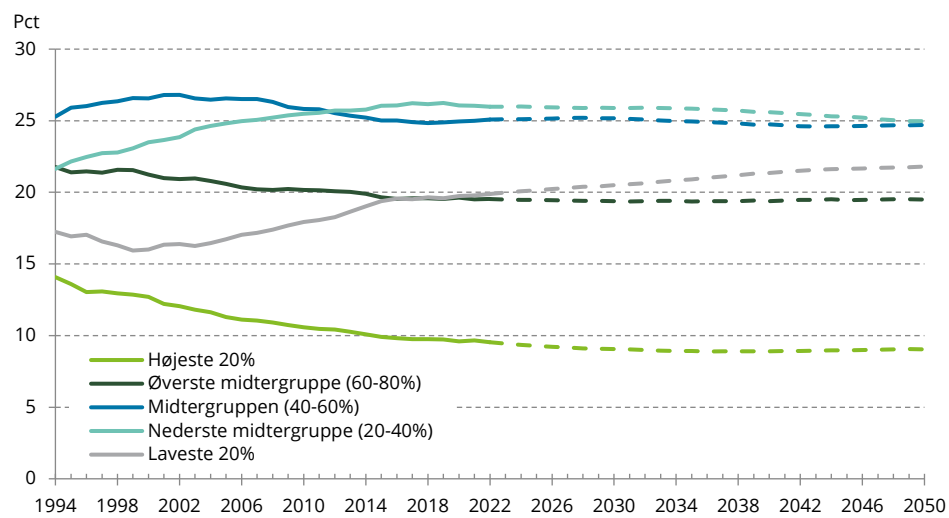
Figur 6 Gennemsnitligt fagligt udgangspunkt fremskrevet til 2050

Anm.: Den samlede score for det faglige niveau beregnes som et vægtet gennemsnit baseret på kvintilfordelingen, hvor midten af hvert kvintil antages som gennemsnit. Den stiplede linje fra 2023 markerer fremskrivningen af niveauet.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger

Figur 7 Fremskrivning af det faglige udgangspunkt for lærere beskæftiget i grundskolen frem til 2050

Anm.: Det faglige udgangspunkt defineres ud fra, hvor i fordelingen en lærers gymnasiekarakter ligger sammenlignet med årgangen. De stiplede linjer er fremskrivninger for andelen af hver gruppe.

Kilde: Danmarks Statistik, egne beregninger